

2014/SN 0074-010

Datum
2014-03-03
1 (2)

Dnr 2014/KS 0141 10

Samtliga nämnder
Miljö- och samhällsbyggnadsutskottet
Kommunala pensionärsrådet
Kommunala rådet för
funktionshinderfrågor
Centrala samverkansgruppen

Remiss avseende planeringsförutsättningar inför Kommunplan 2015-2018

Inför arbetet med Kommunplan 2015-2018 översändes omvärldsanalys på remiss. Remissvar ska skickas till kommunkansliet kommun@tyreso.se senast den 31 mars 2014.

Av samtliga remissvar ska framgå

1. Viktiga/väsentliga omvärldsfaktorer som bör beaktas i den fortsatta planeringen med Kommunplan 2015-2018.
2. Faktorer som bör beaktas i planeringen med Kommunplan 2015-2018 utifrån vad som framkommit i samband bokslut/verksamhetsberättelse för 2013 eller budget/verksamhetsplan för 2014.

Av nämnders/utskotts remissvar ska dessutom framgå

3. Investeringar som inte tagits upp i investeringsprogrammet.
4. Eventuella förändringar i gällande investeringsprogram.
5. Förslag till förändring av taxor och avgifter.

Remissvaren kommer att redovisas inför kommunstyrelsen och nämndernas presidier den 23 april 2014.

Omvärldsanalysen syftar till att belysa externa faktorer som påverkar kommunens planeringsförutsättningar på kort och medellång sikt. Analysen

Tyresö kommun

Kommunledningskontoret • Marknadsgränd 2 • 135 81 TYRESÖ
Tel 08-5782 91 00 • Fax 08-798 95 94
kommun@tyreso.se • www.tyreso.se

tyresö kommun

ligger till grund för Kommunplan 2015-2018. Av remissvaren ska framgå vilken påverkan redovisade faktorer väntas få för nämndens/utskottets verksamhet.

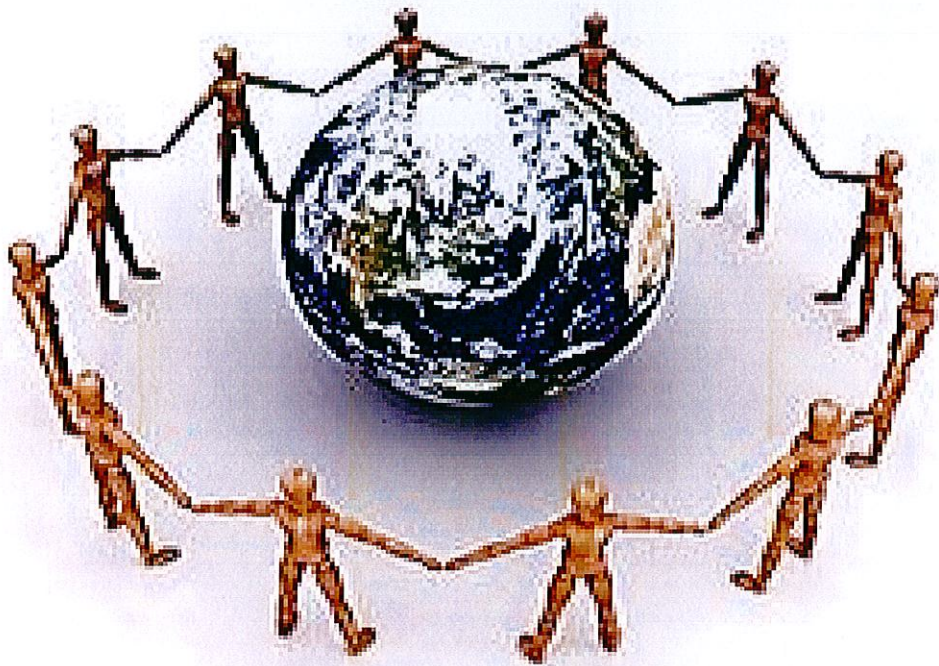
Behov av förändringar av taxor och avgifter ska redovisas. Avgifterna utgör en del av finansieringen av de kommunala tjänsterna och bör då det är möjligt följa den allmänna pris-/kostnadsutvecklingen. För att avgiftsförändringar ska kunna behandlas av kommunfullmäktige i juni 2014 behöver nämnderna behandla förslag i sådan tid så att detta möjliggörs.

Investeringar som inte tagits upp i investeringsprogrammet samt förändringar i tidplan för redan upptagna investeringar ska redovisas. Nya investeringar ska redovisas var för sig i bifogad blankett (bilaga).

Frågor med anledning av remissen besvaras av ekonomichef Sigbrith Martinsson, e-post sigbrith.martinsson@tyreso.se eller tfn 5782 9140. Frågor som rör investeringar besvaras av budgetchef Anders Elfving, e-post anders.elfving@tyreso.se eller tfn 5782 9251.

Fredrik Saweståhl
Kommunstyrelsens ordförande

Bo Renman
Kommundirektör

Omvärldsanalys 2014

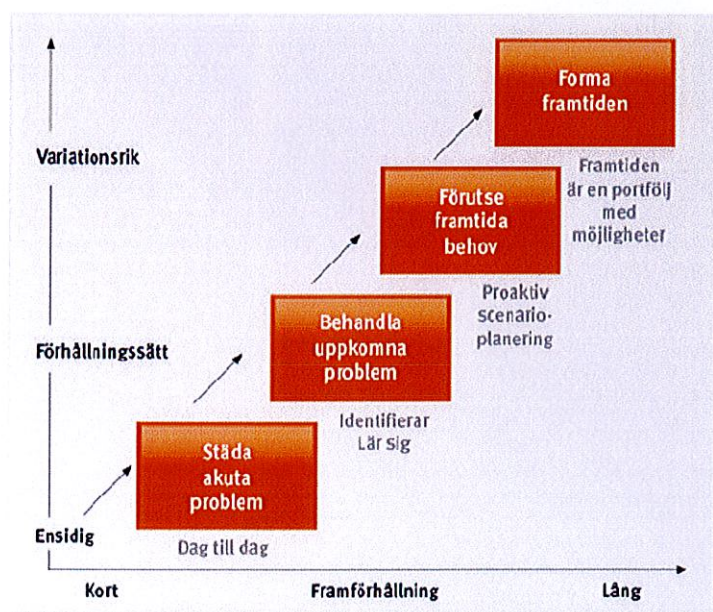
Tyresö kommun

Omvärldsanalysen syftar till att belysa externa faktorer som påverkar kommunens planeringsförutsättningar på kort och medellång sikt. Den handlar om att identifiera trender, signaler, företeelser, värderingar och attityder i omvärlden. Omvärldsanalysen tas fram av kommundirektörens ledningsgrupp enligt kommunens styrprocess. Den övergripande omvärldsanalysen ligger till grund för Kommunplanen 2015-2018.

Omvärldsanalys

Omvärldsanalysen syftar till att belysa externa faktorer som påverkar kommunens planeringsförutsättningar på kort och medellång sikt. Den handlar om att identifiera trender, signaler, företeelser, värderingar och attityder i omvärlden. Kommunens ekonomiska förutsättningar styrs bl.a. av hur konjunkturen och sysselsättningen i Sverige utvecklas. Statens beslut och statsbidrag samt lagstiftning som påverkar kommunens verksamheter har också betydelse. Befolkningsutvecklingen i Stockholmsregionen är tillsammans med konjunkturutvecklingen viktiga parametrar för att bedöma omvärldens påverkan på Tyresö kommun. Konjunkturutvecklingen hanteras i analysen kring finansförvaltningen. Folkmängden samt dess sammansättning har betydelse för hur kommunen ska dimensionera sin verksamhet, framförallt gäller det planeringen av barn- och ungdomsverksamheten samt verksamheten för äldre. Sammantaget handlar omvärldsanalysen om att bevaka och beskriva omvärlden för att kunna analysera vad som kommer att påverka det kommunala uppdraget i Tyresö kommun i framtiden. Den övergripande omvärldsanalysen ligger till grund för Kommunplanen 2015-2018.

För att definiera en sannolik utveckling måste hänsyn tas till både den historiska utvecklingen och de strömningar som gäller i nuläget. Kontinuerligt bevaka såväl väntade som oväntade signaler för att därefter kunna analysera dessa och förutspå en sannolik utveckling. Bevakningen och analysen kan i sig aldrig ge några rätta svar, bara möjliga svar. Tolkningen av svaren kan bidra till att kommunen kan agera proaktivt istället för reaktivt och forma sin egen framtid, se bild nedan.

Omvärldsanalysen tas fram av kommundirektörens ledningsgrupp enligt kommunens styrprocess och bygger på insamlade uppgifter från förvaltningarna inom kommunen om inget annat anges.

Innehåll

Omvärldsanalys	1
1. Sammanfattning	3
2. Befolkningsutvecklingen	4
2.1 Trender som på längre sikt påverkar befolkningsutvecklingen	4
2.2 Befolkningsstatistik	4
2.3 Befolkningsprognos	4
3. Bostadsmarknad	6
4. Ökade utmaningar - Arbetsmarknad och sysselsättning	7
4.1 Sysselsättningen ökar och arbetslösheten minskar	7
4.2 Hög strukturell arbetslöshet	7
4.3 Brist på arbetskraft	8
4.4 Utmaningar för Tyresö kommun som arbetsgivare	9
5. Näringsliv	10
6. Infrastruktur och kommunikationer	11
7. Utbildning	12
7.1 Planering utifrån demografi	12
7.2 Trender inom utbildning	14
8. Äldreomsorg	18
9. Omsorg och socialt stöd	19
10. Integration	20
11. Valfrihetssystem och ökad konkurrensutsättning	21
12. Digitalisering	22

1. Sammanfattning

Stockholms läns befolkning ökar trendmässigt, bl.a. till följd av en omfattande inflyttning till regionen. År 2030 väntas befolkningen i regionen uppgå till 2,6 miljoner invånare vilket kan jämföras med dagens 2,2 miljoner. Tyresö kommun ökar också antalet invånare. Fram till 2023 bedöms befolkningen i genomsnitt öka med 1,7 procent per år till drygt 52 000 invånare från dagens dryga 44 000 invånare. Till kommunen flyttar bl.a. barnfamiljer medan ungdomar är den grupp som främst flyttar från kommunen. Givet den stora befolkningstillväxten, såväl i länet som i kommunen, finns det ett ökat behov av bostäder framöver, bostäder anpassade utefter marknadens efterfrågan.

Arbetsmarknaden bedöms successivt förbättras i takt med att antalet sysselsatta i regionen ökar och konjunkturen förbättras. Samtidigt finns det en hög strukturell arbetslöshet bland vissa grupper som inte påverkas av den ökade efterfrågan på arbetskraft och riskerar att hamna i långvarig arbetslöshet. De grupper som har svårast att få jobb är:

- Arbetslösa med högst förgymnasial utbildning
- Arbetslösa födda utanför Europa
- Arbetslösa med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga
- Arbetslösa äldre (55-64 år).

Antalet jobb inom akademiska yrken har ökat samtidigt som jobb med kort utbildningstid har minskat. En trend som bedöms fortsätta. Risken finns att kostnaderna för samhället blir omfattande om det inte skapas sysselsättning för grupper som riskerar att hamna utanför arbetsmarknaden. Samtidigt råder en brist på arbetskraft inom vissa områden ex. pedagogiska yrken och ingenjörer. Konkurrensen om arbetskraften är stor i regionen. För kommunen som arbetsgivare behövs en strategi för att behålla och rekrytera personal i framtiden.

Stockholmsregionens näringsliv växer snabbt. Redan i dag finns en hög koncentration av företag norr om Stockholm. Det finns en risk för att obalanserna mellan norra och södra delen av regionen ökar och på sikt är negativ för Tyresös framtida utveckling och attraktionskraft. Drygt 72 procent av kommunen invånare (arbetsför befolkning) arbetar utanför kommunen. I takt med att kommunen växer finns behov av att se över framtida kommunikationsmöjligheter.

Genom att medborgarna gör aktiva val mellan olika huvudmän blir det svårare att förutse det framtida behovet av ex. elevplatser. Den kommunala verksamheten behöver en flexibel organisation med kapacitet till snabb omställning efter framtidens behov. Det kan gälla ex. lokaler, personal och verksamhetsförändringar. Den digitala utvecklingen ökar medborgarnas krav och förväntningar, men ger också nya förutsättningar för kommunen att utveckla sina verksamheter och tjänster. Omvärldens ökade krav på digitala lösningar och möjlighet till ex. självservice kommer att påverka kommunens IT-utveckling framöver. Den snabba utvecklingen med förändrade efterfrågemönster som följd ställer krav på att kommunens verksamheter har kännedom om nya tekniska lösningar och nya beteendemönster.

Kunskapsnivåerna hos svenska elever har successivt minskat under en längre tid. Fler elever börjar gymnasiet utan tillräcklig kunskapsnivå samtidigt som svårighetsgraden på kurserna inom gymnasiet har ökat. Fler personer i behov av stöd inom ramen för LSS (Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade) samtidigt som andelen ungdomar och unga vuxna som riskerar att utveckla psykisk ohälsa har ökat. Antalet äldre ökar, högst ökning sker i den mest omsorgskrävande gruppen över 80 år och uppåt. Oron i delar av världen bidrar till att antalet flyktingar ökar. Sammantaget behövs en översyn över hur resurserna används för att få en effektiv och ändamålsenlig resursanvändning baserat på forskning. Bl.a. visar studier att tidiga insatser för barn och unga är investeringar med långsiktiga effekter för både individ och samhälle.

2. Befolkningsutvecklingen

2.1 Trender som på längre sikt påverkar befolkningsutvecklingen

Enligt Regionplanekontorets senaste befolkningsprognos förväntas en fortsatt befolkningsökning i Stockholms län. Befolkningen beräknas öka från dagens 2,2 miljoner till 2,6 miljoner 2030 och 3,2 miljoner år 2050. Ett fortsatt födelseöverskott samt utrikes inflyttning förväntas stå för huvuddelen av befolkningsökningen. Inrikes inflyttning förväntas bidra till befolkningstillväxten i betydligt mindre utsträckning. Samtliga kommuner i Stockholms län beräknas öka sin befolkning.

I regionplanen för Stockholms län utgår man från att tillväxten under de kommande 30 åren i första hand sker genom förtätning. Samtliga kommuner i Stockholms län beräknas öka sin folkmängd under den närmaste tioårsperioden. Den relativt största befolkningstillväxten förväntas ske i Sundbyberg och Solna.

I framtiden förväntas en förändrad befolkningsstruktur där andelen äldre ökar, andelen barn och unga blir oförändrad och andelen förvärvsaktiva minskar. I Stockholms län väntas antalet pensionärer öka kraftigt fram till 2020 samtidigt som andelen personer i arbetsför ålder bedöms minska. Antalet personer över 65 år beräknas öka den närmaste tioårsperioden. Efter år 2030 kommer antalet och andelen 85 år eller äldre växa mer kraftfullt. Detta får konsekvenser för efterfrågan på bostäder och service anpassad för äldres behov.

2.2 Befolkningsstatistik

De senaste befolkningsciffrorna visar att Stockholms län fortsätter att växa. Befolkningsökningen består dels av ett högt barnafödande och dels av ett stort flyttnetto. För 2013 bedöms befolkningen i Tyresö uppgå till 44 221 invånare vilket är en ökning med 457 invånare under 2013. Såväl nettoinflyttningen som födelsetalen är något lägre än tidigare beräknat. Födelsetalen har legat kvar på en låg nivå. Jämfört med prognosen ligger befolkningen cirka 30 personer lägre än beräknat. Antalet barn i förskoleåldern var något högre än beräknat, ca 50 barn.

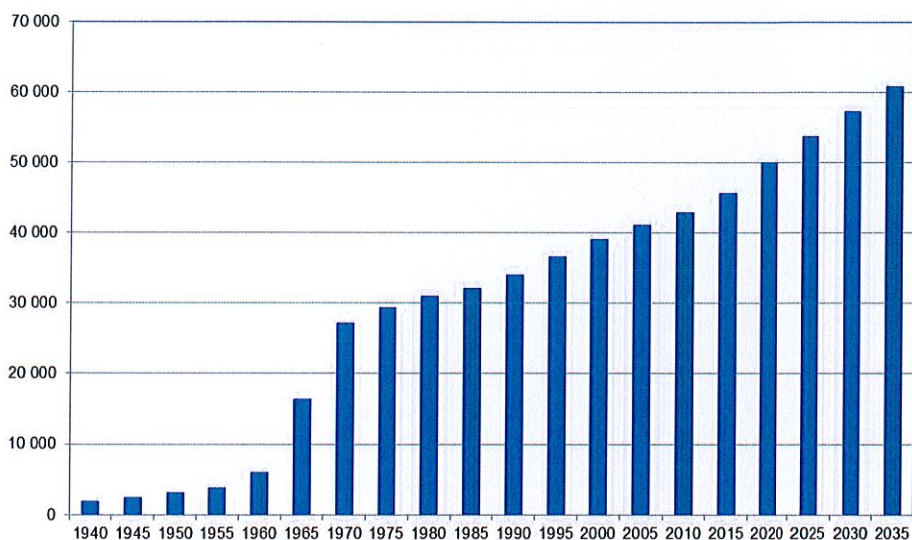
2.3 Befolkningsprognos

Kommunen gör prognoser för befolkningen på såväl kommun- som delområdesnivå. En stor del av kommunens verksamhet riktar sig till specifika åldersgrupper. Framtida bedömningar om befolkningsförändringar i olika åldersgrupper ger indikation på vilka krav som i framtiden kommer att ställas på kommunen. Prognosen för delområden hanteras inte i denna omvärldsanalys utan hanteras av nämnderna, om behov finns att genomföra en mer utförlig analys av hur sammansättning och förändringar slår på verksamheten i de olika delområdena.

Befolkningsökningen i Tyresö har varit en av de lägsta i Stockholms län under den senaste femårsperioden. Endast Danderyd, Lidingö och Norrtälje har haft en lägre befolkningsökning än Tyresö. Antalet invånare bedöms öka från 44 221 invånare 2013 till 48 291 invånare 2018 och 52 192 år 2023. Sammantaget väntas befolkningen öka med i genomsnitt 1,7 procent per år fram till 2023. Generellt uppfattas ofta att en ökad befolkningstillväxt väntas bidra till att kostnaderna per invånare minskar, men forskning visar även på det motsatta förhållandet, att kostnaderna ofta ökar snabbare

än folkmängden. Dessutom visar studier på att avgifterna per invånare ökar snabbare i långsamt växande än i snabbt växande kommuner. Vissa stordriftsfördelar finns för infrastruktur, men i praktiken ökar anläggningstillgångar snabbare än folkmängden. Studier visar att 1 procent's befolkningsökning medför 1,7 procent's ökning av materiella anläggningstillgångar (ex. byggnader, mark, inventarier).¹

Diagram 1: Befolkning i Tyresö 1940-2035

Tabell 1: Befolkningsprognos Tyresö kommun, 2014-2023

Ålder	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
0	436	489	494	512	522	540	562	567	588	605	620	633
1-5	2937	2882	2838	2834	2899	2968	3087	3162	3234	3297	3375	3443
6	639	662	643	671	634	608	592	650	665	681	684	703
7-12	3841	3895	3964	4006	4092	4062	4010	3964	3964	3979	3985	4031
13-15	1763	1759	1851	1932	1966	2045	2103	2144	2138	2118	2151	2130
16-18	1930	1843	1792	1817	1852	1923	2003	2031	2114	2168	2207	2195
19-64	25071	25337	25750	26292	26974	27409	27972	28513	29135	29622	30051	30510
65-79	5673	5773	5855	5912	5917	5901	5899	5865	5804	5806	5813	5745
80-w	1474	1581	1651	1730	1846	1966	2063	2184	2317	2432	2587	2802
Summa	43764	44221	44838	45706	46702	47422	48291	49080	49959	50708	51473	52192

Ovanstående prognos är framtaget utifrån ett antal antaganden om framtiden (ex. byggnation och barnafödande). Osäkerheten i prognosen är störst för barn i yngre åldrar (förskolebarn) medan prognosen för skolelever och äldre är betydligt säkrare. Att prognosen för förskolan är mer osäker beror dels på att prognosen bygger på antaganden om antalet födda men också på att familjerna är mer benägna att flytta när barnen är yngre.

¹ Ekonomie doktor Jonas Fjertorp, Ekonomihögskolan Lunds universitet.

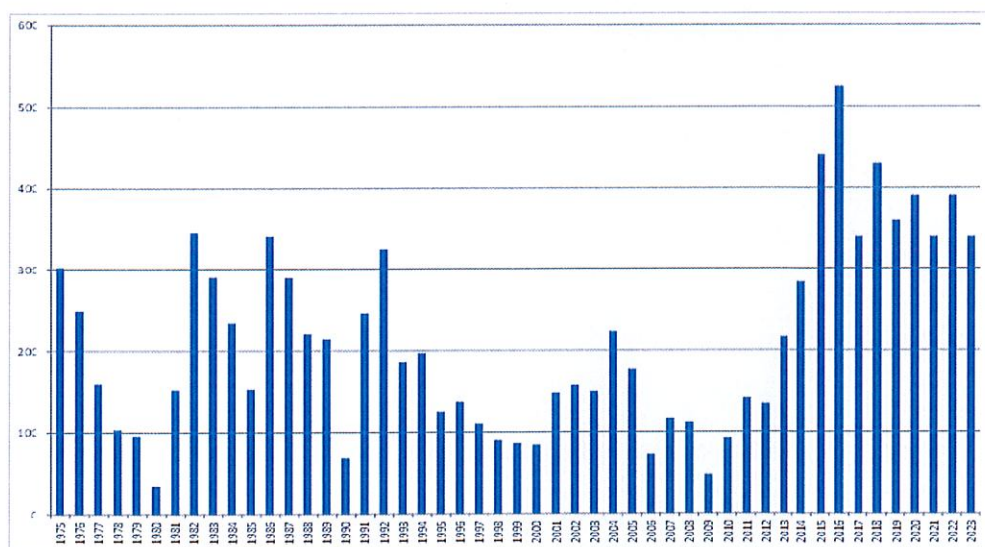
3. Bostadsmarknad

Bostadsbyggandet har påverkats av den ekonomiska krisen. Sedan 2009 har bostadsbyggandet varit lågt men i takt med att konjunkturen vänder antas bostadsbyggandet åter komma igång. Befolkningen i Stockholms län väntas öka med över en halv miljon människor fram till år 2030, detta ställer krav på mer än en kvarts miljon nya bostäder. Det låga bostadsbyggandet bidrar till att länet behöver ca 20 000 nya bostäder årligen för att tillgodose den växande befolkningen, vilket kan jämföras med dagens nivå på 8 000 nya bostäder per år. Nästan samtliga kommuner i länet uppger att de har brist på bostäder och störst är bristen på lägenheter.

Huvuddelen av flyttningarna sker på korta avstånd. I Tyresö sker ungefär 55 procent av flyttningarna inom kommunen. Tyresö har en nettoinflyttning från Stockholm, Nacka och utlandet medan vi har en nettoutflyttning till Haninge och övriga riket. Det är främst barnfamiljer som flyttar till kommunen. Flyttningen är starkt åldersberoende, högst är rörligheten för ungdomar i åldern 20-29 år. Dessa flyttar från kommunen till Stockholm, Haninge och övriga riket. I hyresrätter är boendetiderna relativt korta medan boendetiderna i egna hem är långa.

I Tyresö kommun råder det stor efterfrågan på lägenheter sedan ett antal år tillbaka. Efterfrågan på bostäder bedöms fortsätta att öka under planeringsperioden. Det är en utmaning att kunna tillgodose den ökade efterfrågan på lägenheter. I kommunen som helhet kommer det totala bostadsbyggandet att variera mellan 285 och 525 lägenheter om året under de närmaste åren. Tyresö Bostäder AB planerar att bygga cirka 300 lägenheter på fem års sikt. För varje ledig lägenhet som erbjuds i Tyresö Bostäders kö söker mellan 200 och 1 000 personer. Inom kommunen finns för närvarande planläggning för ca 3 800 nya bostäder fram till och med 2023.

Diagram 2: Bostadsbyggandet i Tyresö 1975-2023, prognos

En fortsatt utveckling av centrumområdet samt utbyggnaden av Östra Tyresö medför ökad kommunal service. Det ställer krav på att kommunen kan säkerställa en god infrastruktur och kommunal service i form av ex. väg och park, vatten och avlopp samt renhållning. Arbetet med att

anpassa Tyresövägen till den ökade efterfrågan fortgår och kommer att påverkas bl.a. av framtida beteendemönster samt fysiska trafikåtgärder. Många av Tyresös vägar är eftersatta och har inte kunnat underhållas i den takt som krävs beroende på att resurserna för drift och underhåll av befintlig infrastruktur minskar allteftersom nya driftåtaganden tillkommer när kommunen växer och infrastrukturen byggs ut. Nyckeltalen från Södertörns gemensamma nyckeltalssamarbete visar också att Tyresö kommun avsätter näst minst kronor per invånare för beläggningsunderhåll.

Med syftet att ge förutsättningar för att öka och underlätta bostadsbyggandet pågår en mängd olika utredningar och regeringsuppdrag inom stadsbyggnadsområdet. Effekter av lagförslagen är att bl.a. att kommunen ges mindre möjlighet att ställa krav på byggherrarna via avtal, vilket kan göra att kommunens inflytande över det som byggs minskar. Störst inverkar på kommunens verksamhet blir det dock om förslaget till nya bestämmelser för gatukostnader går igenom, vilka äventyrar den ekonomiska möjlighet att bygga ut Östra Tyresö i den takt och med den standard som kommunen önskar.

4. Ökade utmaningar - Arbetsmarknad och sysselsättning

4.1 Sysselsättningen ökar och arbetslösheten minskar²

1 219 600 av länets befolkning definieras vara i arbetskraften vilket innebär att man antingen är sysselsatt eller arbetslös. Sysselsättningsgraden³ uppgår till ca 70,5 procent (15-74 år). Arbetslösheten⁴ uppgick till 6,6 procent tredje kvartalet 2013. Stockholms läns arbetsmarknad har sin tyngdpunkt inom de privata tjänstenäringarna, det är också tjänstenäringen som väntas gå bäst det kommande året. Detta tillsammans med länets stora befolkningsökning bidrar till att sysselsättningen i länet förväntas öka och att arbetslösheten successivt minskar framöver.

Inom länet har Danderyd, Vaxholm, Vallentuna, och Täby lägst andel som saknar arbete. Dessa kommuner har även lägst arbetslöshet. Sammantaget har tio av länets kommuner en arbetslöshet under fem procent. Andel arbetslösa i Tyresö uppgick till 5,2 procent tredje kvartalet 2013. Sammantaget bedöms arbetslösheten i Stockholms län minska successivt under 2014 tack vare en bättre sysselsättningsutveckling.

4.2 Hög strukturell arbetslöshet

Sammansättningen av arbetslösheten har förändrats under de senaste åren. En av utmaningarna är den höga strukturella arbetslösheten, det vill säga arbetslösa personer vars chanser till arbete och sysselsättning har en svag koppling till förändringar i efterfrågan på arbetskraft. Dessa personer riskerar att förbli arbetslösa även när efterfrågan på arbetskraft är hög. De grupper som har svårast att få jobb är:

- Arbetslösa med högst förgymnasial utbildning
- Arbetslösa födda utanför Europa

² Källa: Länsstyrelsen Stockholm, Arbetsförmedlingen samt interna tjänstemannaunderlag.

³ Sysselsättningen beräknas genom att sätta antalet sysselsatta i förhållande till befolkningen i det aktuella åldersintervallet.

⁴ Definieras som andelen arbetslösa i förhållande till arbetskraften (inte befolkningen).

- Arbetslösa med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga
- Arbetslösa äldre (55-64 år).

Det gemensamma för dessa grupper är att de har en högre sannolikhet att hamna i långvarig arbetslöshet. Hösten 2013 hade närmare en fjärdedel, eller 17 000, av samtliga inskrivna arbetslösa varit utan arbete i tre år eller mer under den senaste tioårsperioden. Sammantaget är tendensen på arbetsmarknaden att perioderna i arbetslöshet blir allt längre, framförallt för personer med svag konkurrenskraft. Utgångsläget för regionen är dock bättre än för riket som helhet, liksom i Tyresö.

Kostnaden för utbetalt försörjningsstöd har minskat under de två senaste åren. En trend i Tyresö såväl som i riket i övrigt har varit att hushållen erhåller försörjningsstöd under en allt längre tid. En nyligen gjord översyn visar att Tyresö har en låg kostnad för försörjningsstöd i relation till andra jämförbara kommuner. Försörjningsstödet påverkas starkt av konjunkturutvecklingen, tillgången till arbete och av utformningen av trygghetssystemen.

Ungdomsarbetslösheten (18-24 år) i riket är i december 2013 17,2 procent. I Stockholms län är siffran 10,2 procent och för Tyresö 10,6 procent. Tyresö ligger därmed på samma nivå som länet i övrigt. Ungdomsarbetslösheten är högre bland män (12,6 %) än bland kvinnor (8,0 %). Många av dessa saknar gymnasieexamen. I Tyresö ökade ungdomsarbetslösheten mellan 2012 och 2013, men har sedan minskat under 2013. Enligt Arbetsförmedlingens prognos för 2015 beräknas ungdomsarbetslösheten minska, men ungdomar med bristfällig utbildning får det dock fortsatt svårt.⁵ Ungdomar hittar ofta sitt första arbete efter gymnasiet genom de kontakter de skapat på sommarjobb eller extrajobb under studietiden.⁶

Antalet jobb med höga kvalifikationskrav ökar trendmässigt. Det har tillkommit cirka 370 000 jobb inom yrken på akademisk nivå samtidigt som det fallit bort 150 000 jobb inom yrken med kort skolutbildning sedan millennieskiftet och den trenden bedöms fortsätta kommande år. Den offentliga sektorn har, liksom den privata, bidragit till utvecklingen. Det finns en risk för att kostnaderna för samhället blir omfattande om det inte skapas sysselsättning för de grupper som riskerar hamna utanför arbetsmarknaden. En av de stora utmaningarna är att hantera den strukturella arbetslösheten och skapa sysselsättning för dessa grupper för att minska den samhälleliga kostnaden för utanförskapet.

4.3 Brist på arbetskraft

Mycket talar för att länets arbetsgivare kommer att uppleva ökad brist framöver i takt med att efterfrågan på arbetskraft på den befintliga arbetsmarknaden stärks. Nedan redovisas exempel på yrken där det bedöms råda brist/överskott på kort sikt i Stockholmsregionen:

⁵ Källa: Arbetsförmedlingen, SCB

⁶ Källa: Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)

Tabell 2: Bristyrken Stockholms län⁷

Bristyrken	Överskottsyrlen
Byggnadsingenjörer och byggnadstekniker	Vårdbiträden
VVS-ingenjörer	Vaktmästare
Specialistsjuksköterskor	Städare
Kockar	Barnskötare
Gymnasielärare i matematik	
Specialpedagoger	
Fritidspedagoger	

Källa: Yrkesbarometern, Arbetsförmedlingen Stockholm

Gemensamt för många bristyrken är höga utbildnings- eller kompetenskrav medan det bland överskottsyrlen är många jobb som inte kräver hög utbildning. Sammantaget präglas arbetsmarknaden i Stockholmsregionen av stor rörlighet vilket bidrar till att det finns jobb att tillgå, även i bistra tider. De två stora utmaningarna är dock att arbeta med den strukturella arbetslösheten, framförallt så att inte fler hamnar i denna grupp samt att minska de som redan är där.

4.4 Utmaningar för Tyresö kommun som arbetsgivare

Tyresö har liksom flertalet kommuner i länet ett antal utmaningar inom en snar framtid. De bristyrken som listas ovan innehåller många tjänster som direkt påverkar kommunens rekryteringsmöjligheter. Detta kan inom vissa verksamheter skapa direkta problem om man inte kan bemanna med rätt kompetenser. Exempelvis vård och omsorg kan få problem att upprätthålla den medicinska nivån om det inte går att rekrytera kompetenta sjuksköterskor. Även inom skolan kan brist på rätt lärarkompetenser få negativa konsekvenser.

Den samlade bilden är att efterfrågan inom pedagogiska yrken kommer öka mer än tillgången fram till 2020.⁸ Den nya skollagen kräver lärar- och förskollärlägitimation från 2015. De finns en risk för att det blir en brist på lärare, framförallt inom matematik och NO. När det gäller gymnasieutbildningarna, är det fortsatt brist på yrkeserfarna arbetssökande med utbildning inom drift, underhåll, VVS och kylteknik. Andra yrkesgrupper där det är svårt att hitta personal är ex. ingenjörer och bygglovshandläggare.

Meningsfulla, roliga och spännande jobb med goda framtidsutsikter och bra arbetsvillkor. Så ser ungdomar på jobben i välfärdssektorn, enligt rapporten ”Jobb som gör skillnad - Vad tycker ungdomar om välfärdens yrken” från SKL. Sektorn förknippas dock inte med höga löner, goda karriärvägar eller bra arbetsmiljö. Trots det finns ett stort intresse för välfärdens yrken. I rapporten anges också att välfärdssektorn behöver rekrytera 420 000 personer de närmsta 10 åren. Intresset hos ungdomar täcker dock väl det framtida behovet av arbetskraft. Kommunen kommer att behöva ha en lokal strategi för att möta kommande rekryteringsbehov och vara attraktiv som arbetsgivare. Bland annat behöver titlar och utbildningskrav som tydliggör innehållet i arbetet och underlättar i

⁷ Arbetsförmedlingens prognos av arbetsmarknadsläget ett år framöver för ett antal yrken. Här är ett urval av de bristyrken där det kommer vara svårt att hitta personal samt yrken där det finns ett överskott av arbetskraft i länet.

⁸ Länsstyrelsen

rekryteringen förtydligas. Framtidens arbetskraft kommer sannolikt inte att vara lika trogna sin arbetsgivare som 40-talisterna har varit, vilket ställer nya krav för att en arbetsgivare skall bli attraktiv.

En ytterligare utmaning för Tyresö kommun är att kommunen tillhör en storstadsregion där konkurrensen om personal är stor. Stockholms stad är ledande avseende löneutveckling i regionen, och Tyresös närhet till Stockholm gör att vi måste förhålla oss till detta i vår egen lönesättning. Många delar av kommunens verksamhet är personalintensiv, dvs. utvecklingen mot dyrare tjänster ställer krav på effektiviseringar där det är möjligt. I vissa fall kan det röra sig om fler tekniska hjälpmedel i verksamheten, samtidigt som många är tjänster där det inte går att ersätta personal med teknik. För vissa av kommunens tjänster kan ett utökat samarbete inom regionen vara ett möjligt alternativ för att minska skillnader i konkurrenskraft. I dag finns redan ett samarbete för gymnasiet i regionen med gemensam finansiering som grund. Sammantaget bör en omställning i verksamheterna ske mot ett fokus på möjligheten till en optimal resursanvändning för att klara denna utmaning.

Pensionsprognosen för Tyresö kommun (se nedan) visar en relativt stabil pensioneringsgrad över överskådlig framtid men det är viktigt att ha kontroll på läget så att kommunen kan möta kompetensbortfall när erfarna medarbetare slutar.

Tabell 3: Pensionsprognos Tyresö kommun

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Befattningar	43	39	56	66	74	52	59	70	62	62
Administrativ personal	3	6	11	8	8	6	3	4	8	10
Anläggningsarb/Yrkesarbetare				3	1	2		2	2	
Barn- o fritidspersonal	7	11	7	17	17	7	16	13	15	13
Dagbambvårdare				1						
Förvaltningschefer						2				
Kulturarbete	2			1	1		1		1	
Chef/arbetsledare	5		5	5	5	5	5	5	2	4
Lärare	11	11	14	13	16	12	10	9	12	11
Skolpersonal ej lärare	4			3	2	2	1	2	2	3
Skolmåltidspersonal	1	2	2	2	2		4	3	5	3
Städpersonal	2	1		1	1	2	2	1	4	2
Tekniker	1	1		1	3	3	1		1	1
Vaktmästare	1		4		1			2	1	1
vård/omsorgspersonal	7	7	13	12	17	11	16	29	9	14
Övriga								1		

Källa: Bes Tyr

Samtantaget behövs ett antal åtgärder. Bristyrken behöver bevakas, men det är också viktigt att se över kompetensutveckling bland befintlig personal samt ställa rätt krav vid rekrytering. En medveten strategi för att behålla och rekrytera personal inom kommunen behövs.

5. Näringsliv

Stockholmsregionens näringsliv växer i en allt snabbare takt. Näringslivsstrukturen i regionen är präglad av tjänste- och servicenäringsarna och det avspeglar sig i regionens stora branschbredd. Det stora antalet huvudkontor, ett brett och kvalificerade tjänsteutbudet samt de många multinationella

företagen inom bl.a. IT- och telekom, biomedicin, finans och miljöteknik är länkar i nationella och globala värdekedjor. Stockholmsregionen är samtidigt en kunskapsrik region. Sverige ligger i global framkant vad avser FoU och en stor del av landets företagsnära forsknings- och utvecklingsverksamheter är förlagda till regionen. Här finns flera universitet och offentliga forskningsinstitutioner av hög internationell klass.

I Stockholmsregionen pågår utredningar och diskussioner om en utbyggnad och sammanlänkning av regionens norra delar med Uppsalaregionen, med bl.a. möjlighet för fler företag att etablera sig. Redan idag finns det en hög koncentration av företag norr om Stockholm. Det finns risk för att obalansen ökar mellan norra och södra delen av Stockholmsregionen, vilket på sikt är negativt för Tyresös utveckling och sannolikt med färre framtida arbetstillfällen som följd. Drygt 72 procent av Tyresö kommuns invånare⁹ arbetar idag utanför kommunen. Antalet arbetstillfällen samt möjligheten till pendling är viktiga faktorer för kommunens invånare. Detta är en strategisk viktig fråga för framtiden som kan komma att påverka kommunens attraktionskraft.

Företagsstrukturen i Tyresö kommun består idag av få medelstora företag och ett stort antal små företag. De finns en tradition av ett entreprenöriellt klimat med flera mindre företag som samverkar i nätverk. Tillgången till exploateringsbar ny industrimark i Tyresö är dock begränsad, vilket försvårar nyetableringar. Det är därför viktigt att det ges möjligheter till kommersiella verksamheter, såsom handel i lämpliga lägen vid framtagande av detaljplaner. Samverkar med grannkommunerna är viktig för att undvika att kommungränserna blir ett hinder för det lokala näringslivets utveckling. Störst möjlighet att skapa arbetstillfällen i Tyresös närhet är LÅSK-samarbetet (Lindalen, Älta, Skrubba), och Stockholms stads planläggning av Skrubba området med industrimark. Detta område skall ses som en del av den ersättning för utvecklingen av Slakthusområdet där det byggs bostäder. Ett uppdrag för Tyresö kommun är att se över och förtäta Bollmora industriområde där kommunen är den enskilt största markägaren.

Sammantaget måste kommun verka för ett attraktivt näringslivsklimat i samarbete med Tyresös grannkommuner som främjar nyföretagande, utveckling och tillväxt för de företag som redan verkar i kommunen samt locka till sig nyetableringar. Ett gott näringslivsklimat skapar förutsättningar för nya arbetstillfällen.

6. Infrastruktur och kommunikationer

Då ca 72 procent av kommunens invånare pendlar är infrastruktur med möjlighet till pendling viktiga faktorer för invånarna. Ombyggnaden av Slussen väntas påverka trafiken på Nynäsvägen. Simuleringar visar bl.a. att trafiken kan komma att få svårt att komma in i Södra länken med mer köer på Nynäsvägen som följd. Ett samarbete mellan Trafikverket och Stockholmsstad har startat för att se över möjligheterna att lindra effekterna av ombyggnaden av Slussenområdet.

⁹ Av arbetsför befolkning.

Tyresö kommun kommer från 2015 att bli ett gemensamt trafikområde tillsammans med I lanninge kommun. Trafikförvaltningen/SI, genomför nu en upphandling av kollektivtrafiken till det nya trafikområdet. Syftet med det nya avtalet är att det skall innehålla incitament för leverantören att öka antalet resenärer. Därmed borde incitamentet öka till samarbete mellan leverantören och kommunen för att locka fler resenärer till kollektivtrafiken.

För att Tyresö kommun skall vara en attraktiv växande kommun måste kommunen se till att kommunikationerna ökar för att klara den planerade befolkningsökningen. Antalet invånare i övriga kommuner i närområdet väntas också öka. Det finns en övervägande risk för att flaskhalsar kommer att uppstå, t.ex. på Nynäsvägen, med ökade restider som följd. Alternativa transportmöjligheter bedöms som nödvändiga för att möta den framtida befolkningsutvecklingen i såväl Tyresö som i regionen som helhet. En utmaning för kommunen är att vidta åtgärder för att krympa avstånden till arbete, dvs. förenkla och förkorta pendlings tiden.

7. Utbildning

7.1 Planering utifrån demografi

Kommunens planeringsförutsättningar för förskole- och skolverksamhet har väsentligt förändrats över tid. Tidigare planerades behovet av t.ex. förskole- eller grundskoleplatser med utgångspunkt från gällande befolkningsprognos för ett geografiskt område. Med nuvarande situation med skolval ställs annorlunda krav. Genom att medborgarna gör aktiva val mellan olika huvudmän blir det svårare att förutse var det uppstår underskott respektive överskott av elevplatser. Skola och förskola styrs i dag av utbud och efterfrågan där anpassning är central för en god ekonomisk hushållning.

Enligt befolkningsprognosen kommer antalet förskolebarn att minska med knappt 50 barn de kommande åren i förhållande till nuvarande nivå om 2 882 barn. Från 2016 bedöms en trendmässig ökning av barnantalet ske. Ca 60 procent av förskolebarnen har idag kommunen som huvudman och ca 40 procent en enskild huvudman. Antalet elever på grundskolenivå bedöms öka från 6 316 till 6 705 år 2018. I dag går ca 84 procent av eleverna i kommunens kommunala skolor. Genom etableringen av Engelska skolan i Tyresö beräknas marknadsandelarna för den egna regin minska.

Diagram 3: Antalet förskolebarn 1-5 år i Tyresö 2000-2023, utfall och prognos

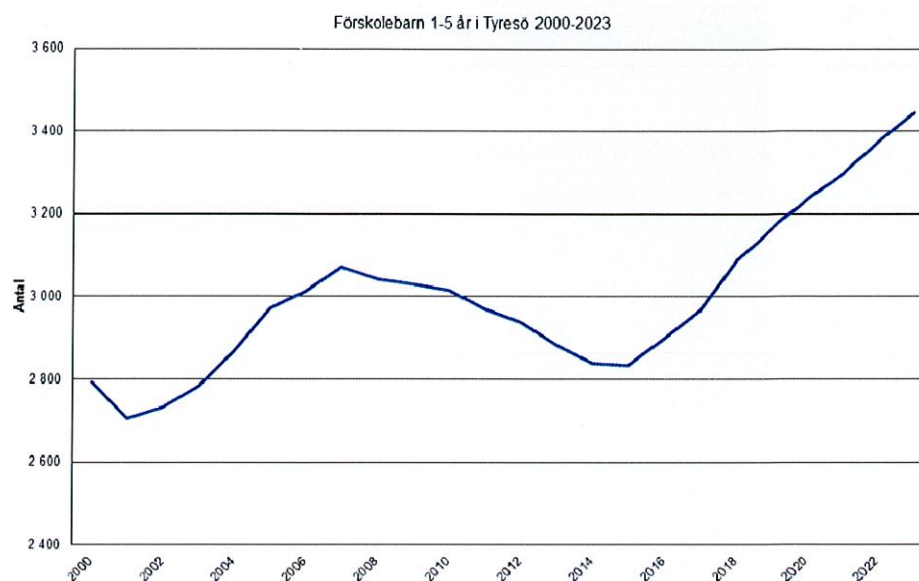
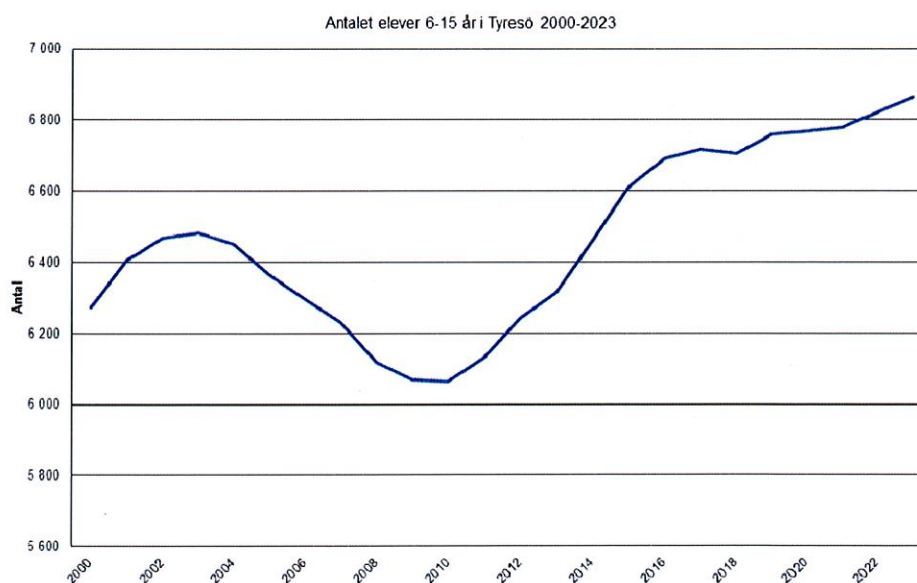

Diagram 4: Antalet elever 6-15 år i Tyresö 2000-2023, utfall och prognos

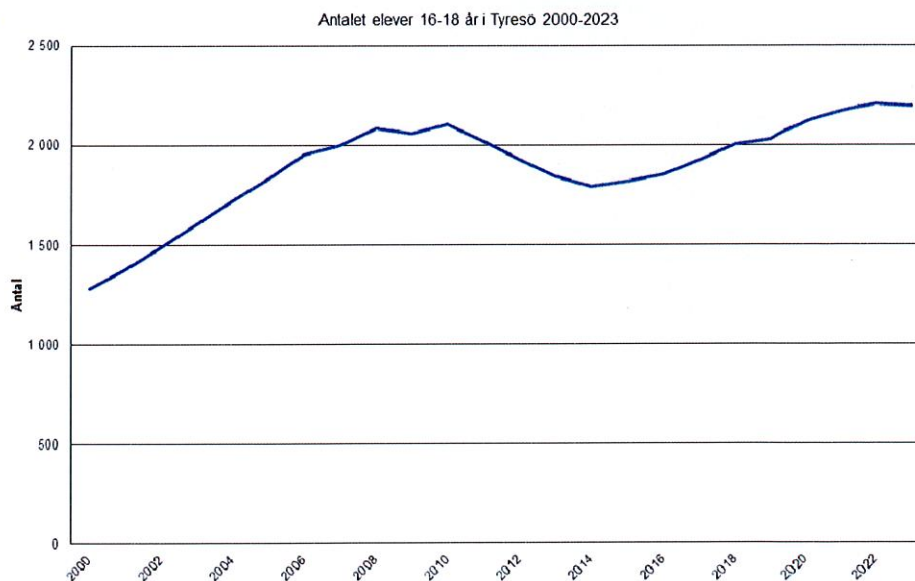

På kommunnivå bedöms nuvarande lokalbestånd täcka förskolans behov inom de närmaste åren, det kan dock vara skillnader om man studerar behoven per delområde. För 2018 är bedömningen att det totalt kommer finnas ca 200 fler barn i förskoleålder. En analys behöver göras för att se över hur behovet på delområden ser ut. Det kan dock inte uteslutas att fler lokaler för verksamheten kommer behövas framöver, vilket sannolikt kan lösas inom befintligt fastighetsbestånd och en flexibilitet i organisationen. Kommunen bedöms idag ha en överkapacitet av skolplatser inom den kommunalt drivna grundskolan. Detta kommer att öka ytterligare genom etableringen av Engelska skolan.

I dag har kommunen flera små skolor med otillräckligt antal elever för att balansera intäkter (skolpengen) mot de kostnader (företrädesvis personalkostnader och lokalkostnader) som finns. Grundskolans verksamhet behöver anpassas till aktuella förutsättningar. Vissa skolor har idag inte lokaler anpassade till läroplanens krav. Med den planerade ökningen av 8 000 fler invånare i kommunen till 2023 kommer det sannolikt i framtiden att behövas fler lokaler i förtättningsområdena Centrum och Östra Tyresö. Sammantaget behövs en flexibel organisation med kapacitet till omställning efter framtida behov.

Antalet ungdomar i gymnasieåldern kommer enligt prognosen att fortsätta minska fram till 2014, därefter kommer en ökning av elevkullarna att ske. Elevkullarna i hela Stockholms län följer samma mönster. I Stockholms län väljer 50 procent av eleverna i gymnasiet en annan gymnasieskola än hemkommunen. Vid slutantagningen 2013 fanns det cirka 4 400 lediga platser i Stockholms län, vilket bidragit till att skolor och utbildningsinriktningar har fått ställas in eller läggas ned. Trenden bedöms sammantaget att fortsätta även de kommande åren, vilket kommer att ställa krav på att Tyresös eget gymnasium är flexibelt organiserad så att snabba omställningar kan ske i verksamheten vid förändrad efterfrågan.

Diagram 5: Antalet elever 16-18 år i Tyresö 2000-2023

7.2 Trender inom utbildning

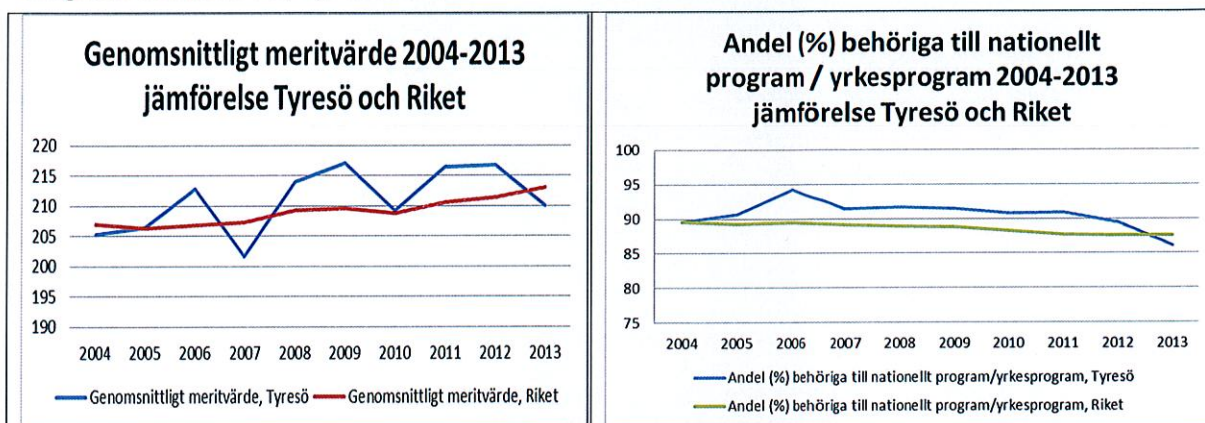
PISA (Program for International Student Assessment) är en mätning genomförd av OECD¹⁰ som studerar 15-åringars kunskaper inom matematik, läsförståelse och naturvetenskap. I den senaste undersökningen hamnade Sverige under genomsnittet för OECD inom samtliga områden. De svenska resultaten i PISA-undersökningen har kontinuerligt sjunkit sedan 2000 och ligger nu under

¹⁰ Organisation for Economic Co-operation and Development. En stor del av OECD:s verksamhet är att utvärdera och jämföra olika medlemsländers politik och policy.

genomsnittet för OECD-länderna inom samtliga undersökta kunskapsområden. Sverige är det land där resultatet har försämrats mest.¹¹

Kunskapsmätningar inom Sverige visar att resultaten bland 15-åringars slutbetyg varierar över tid. Nedan syns meritvärde samt andel behöriga till gymnasiet för Tyresö, jämfört med riket över tiden.¹²

Diagram 6: Årskurs 9, Tyresöelever

Källa: Skolverket, Siris

Fler elever som börjar gymnasiet är inte tillräckligt förberedda, samtidigt har svårighetsgraden stigit på kurserna inom gymnasieskolan efter reformen G11.¹³ Vid slutantagningen i Stockholms län var 15 procent av de sökande obehöriga till nationella program. Elevernas omväg över introduktionsprogrammen (avhopp, byte av gymnasieprogram) sker till en merkostnad av hundratals miljoner kronor årligen. En viktig del är att eleverna ända från förskoleklass och genom hela skoltiden får tillgång till studie- och yrkesvägledning. Detta för att eleven ska få en ökad självkänedom och kunna göra medvetna val. Det är därför viktigt att studie- och yrkesvägledningen håller god kvalitet, är likvärdig och rättssäker. Genom en förbättrad studie- och yrkesvägledning bedöms avhoppet och byten av gymnasieprogram kunna minska och därmed även kostnaderna på sikt, för kommunen och samhället. En utvecklad studie- och yrkesvägledning är också en åtgärd för att förebygga att ungdomar hamnar i utanförskap senare i livet.¹⁴

Värt att notera är att Sverige totalt satsar 6,3 procent av BNP på skolan, jämfört med OECD-snittet på 5,7 procent. Antalet lärare har ökat i relation till eleverna de senaste tio åren och specialpedagogerna har blivit fem gånger fler de senaste fem åren. Samtidigt visar forskning på vikten

¹¹ Det väsentliga att notera är dock inte själva undersökningen i sig, då de råder delade meningar inom expertisen vilken undersökning som bäst visar kunskapsnivåerna, utan att det oavsett vilken undersökning som studeras har svenska elevers kunskaper successivt minskat sedan 1990-talet.

¹² Observera att statistiken ej går att jämföra med PISA-undersökningen.

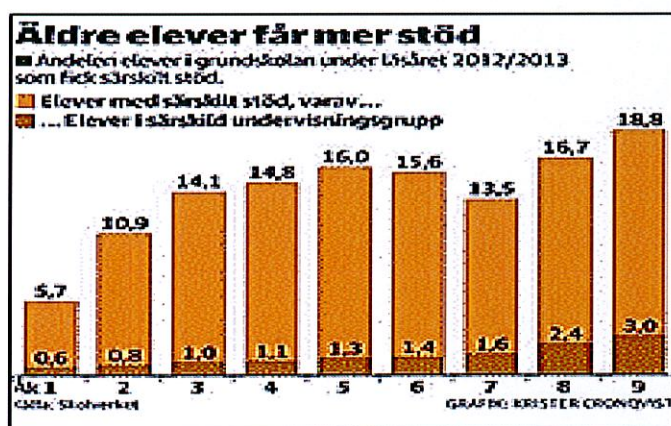
¹³ Nationellt program 2004-2010. För att en elev ska vara behörig till gymnasieskolans nationella eller specialutformade program krävs lägst betyget Godkänd i ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. Från och med hösten 2011 är en elev behörig till yrkesförberedande program om eleven har godkänt betyg i ämnena svenska alternativt svenska som andraspråk, engelska och matematik samt i ytterligare fem ämnen, det vill säga totalt åtta ämnen.

¹⁴ Källa: Skolverket, och Skolinspektionen.

av att resurserna används på rätt sätt. Mer resurser bidrar inte per automatik till bättre resultat. Ett visst positivt samband finns dock mellan ökade resurser och bättre resultat för barn och elever i lägre åldrar samt till socioekonomiskt svaga familjer. Resurserna är dock fortfarande beroende av att de används på rätt sätt. Sammantaget behövs en översyn över hur resurserna används för att få en mer effektiv och ändamålsenligt resursanvändning samt för att vända trenden med minskade kunskapsnivåer bland dagens unga.¹⁵ Framgångsrika skolor kännetecknas av elever som känner till kunskapskraven och når målen, lärare som har höga förväntningar på eleverna och att skolan arbetar utifrån ett inkluderande arbetssätt. Utvecklingsåtgärder ska vila på forskning och beprövad erfarenhet, kollegial lärande och ett systematiskt kvalitetsarbete.¹⁶

Forskning inom sociala investeringar visar att tidiga insatser för barn och unga är investeringar med långsiktiga effekter för både individ och samhälle. Investeringsstänkandet ger förutsättningar för att styra både mot tidiga insatser och för att nå kunskap om vilka insatser som är mest effektiva. Ett diagram framtaget av Skolverket visar hur stor andel elever i Sverige som får särskilt stöd i olika åldrar: från sex procent av eleverna i första klass, till nästan var femte elev i årskurs nio.

Diagram 7: Antal elever med särskilt stöd, per årskurs i Sverige

Källa: Svenska Dagbladet 29 januari 2014

Trots att forskningen visar att tidiga insatser lönar sig bäst så är det vanligare att ge särskilt stöd ju äldre eleverna är. Sveriges kommuner och landsting har en särskild temagrupp som arbetar med frågan om tidiga insatser/sociala investeringar. Temat handlar dels om att skapa möjligheter för kommuner och landsting att göra insatser för barn så tidigt som möjligt i livet, dels att mäta effekterna av dessa investeringar.

Regeringen har aviserat om att göra en översyn av regleringen av resursfördelningens tilläggsbelopp. Det är den del som, utöver skolpengen, kompenserar för ex. socioekonomisk stöd, stöd till nyanlända eller barn i behov av särskilt stöd. Syftet med tilläggsbeloppet är att det skall ge lika villkor för barn i förskola/skola som har behov av detta stöd. I Tyresö kommun har antalet nyanlända elever och

¹⁵ Källa: OECD, SKL, Skolverket

¹⁶ Källa: Skolverkets aktualitetskonferens 2014

elever med olika former av funktionsnedsättning och diagnos trendmässig ökat de senaste åren. Sammantaget kommer resurser att behöva styras om till tilläggsbelopp under en övergångsperiod.

Regeringen föreslår två nya reformer under nästa mandatperiod: att förskoleklass ska bli obligatorisk och en förlängd skolplikt för elever som inte når målen i grundskolan. Förslaget skulle innebära ett fyraårigt lågstadium samt att kommunerna blir skyldiga att erbjuda elever som inte uppnått gymnasiebehörighet i årskurs nio möjlighet att sommaren därefter läsa in det som behövs för godkända betyg alternativt erbjuda ett extra skolår om sommarskola inte räcker. Gymnasieskolans individuella program utgjorde tidigare uppsamlingsplats för de som inte var behöriga. Tanken var att de därifrån skulle slussas över till ett nationellt program. I praktiken var det en minoritet av eleverna som på den vägen nådde examen. Med 2011 års gymnasireform skapades i stället fem introduktionsprogram. Uppgiften är dock i grunden densamma. Enligt Regeringen ska det vara upp till huvudmannen att bestämma om eleven ska gå kvar i grundskolan eller tillbringa det extra året på något av gymnasieskolans introduktionsprogram. Den största skillnaden mot i dag skulle alltså ligga i själva tvånget att stanna kvar i skolan. Sammantaget kommer detta bl.a. att ställa krav på fler behöriga lärare inom respektive verksamhet.

Riksdagen har beslutat att genomföra satsningar för att skapa fler vägar till jobb för unga under perioden 2013-2016. För att stärka kopplingen mellan skola och arbetsliv görs satsningar på lärlingsutbildningar och den gymnasiala yrkesutbildningen. Till följd av den svaga konjunkturen har regeringen beslutat om en tillfällig ökning, fram till och med 2014, av antalet utbildningsplatser inom bland annat yrkes-vux och lärlings-vux. Nedskärningar inom yrkes-vux föreslås 2015 och 2016 i takt med att konjunkturen bedöms bli starkare. För lärlings-vux föreslås en halvering från 4 000 till 2 000 platser.

Gymnasireformen Gy11 innebär helt nya kurser med nya investeringsbehov på verkstadsmaterial, ny litteratur samt fortbildning i de nya kurserna. Från höstterminen 2013 gäller de nya reglerna för gymnasiesärskolan, med nya ämnes- och ämnesområdesplaner. Detta innebär fortsatt behov av investeringar de kommande åren.

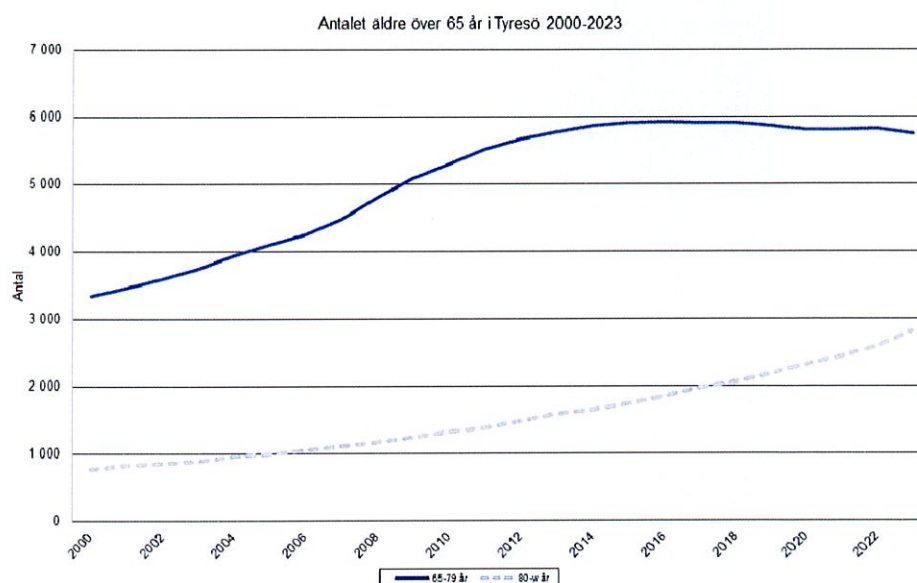
I budgetpropositionen för 2014 har regeringen föreslagit statsbidrag för sommarskola på 78 miljoner kronor årligen under perioden 2014-2016. Syftet är att stimulera kommunerna att anordna sommarskola för de elever i årskurs 6-9 som riskerar att inte klara kunskapskraven.

Skolverket kommer att lansera läslyftet vilket är en ny stor kompetensutvecklingsåtgärd inom läsning, liknande matematiklyftet som redan pågår i Sveriges skolor. Detta kommer att byggas på kollegialt lärande och finansieras genom statsbidrag.

8. Äldreomsorg¹⁷

Antalet äldre invånare i Sverige ökar. I Tyresö ökar antalet äldre i snabbare takt än i riket. Antalet personer över 65 år beräknas öka med ca 16 procent under perioden 2013-2023. Högst ökningstakt är det inom den mest omsorgskrävande gruppen, de över 80 år. Under samma period bedöms den totala befolkningen i Tyresö öka med 18 procent. Den grupp som nyttjar den kommunala omsorgsverksamheten mest är åldersgruppen 80 år och uppåt. Gruppen väntas öka med ca 6 procent årligen fram till 2023. Detta ställer sammantaget krav på en utbyggnad av kommunens äldreomsorg. En utökning av verksamheten kommer därmed att utgöra en ökande andel av kommunens verksamhet, både vad gäller ekonomiska som personella resurser. I takt med generationsskiften och ökad levnadsstandard ställer människor också nya krav på samhällets välfärdstjänster.

Diagram 8: Antalet äldre över 65 år i Tyresö 2000-2023, utfall och prognos

Utvecklingen går mot att äldre som är ålderssvaga och somatiskt sjuka i allt större utsträckning vårdas i det egna hemmet, samtidigt som behovet av boendeplatser för demenssjuka ökar. Om denna utveckling fortsätter kommer demenssjuka i allt högre utsträckning än i dagsläget belägga platserna inom vård- och omsorgsboenden. Uppskattningsvis är kostnaden för demensplatser 10-15 procent högre än för platser för somatiskt sjuka, vilket innebär att kostnaderna för äldreomsorgen kan komma att öka ytterligare.

Den ökade individualiseringen och valfriheten kommer att innebära att det inte är standardiserade lösningar som gäller. Det ställer krav på flexibilitet och kompetens i socialtjänstens verksamheter. Valfriheten förutsätter att det finns alternativ och att individerna kan, eller får stöd att, värdera och bedöma dessa.

¹⁷ För en djupare analys se utredningen "Äldreomsorgens långsiktiga utveckling i Tyresö – ekonomiska och andra konsekvenser av fler äldre invånare". SKL: Vägval för socialtjänsten.

Framtidens sjukvård och omsorg behöver mer empati och mer high tech. Det är en av slutsatserna i en rapport från Socialdepartementets så kallade LEV-projekt som studerar den långsiktiga efterfrågan på välfärdstjänster. Om kvaliteten ska öka, kunna möta den åldrande befolkningen och samtidigt hålla kostnaderna i schack, kan samhället inte fortsätta att producera vård och omsorg på samma sätt som görs idag. För att klara hälso- och äldrevård år 2050 måste vården gå från sjukvård till förebyggande vård med fokus på att minska risken för att sjukdomar uppstår. Inom äldreomsorgen kan ny teknologi bidra till att öka kvaliteten såväl som effektiviteten.

Hemsjukvården kommer inte att kommunaliseras under 2015. Kommunerna har inte kunnat enas och en annan inriktning har därmed valts. Det gemensamma arbetet mellan Kommunförbundet Stockholms län, KSL, och Hälso- och sjukvårdsförvaltningen med Hemsjukvård 2015 fortsätter nu med en annan inriktning, med erfarenheterna från arbetet som genomförts under åren 2011-2013 som grund. Uppdraget är att undersöka förutsättningarna för en sammanhållen vård och omsorg i hemmet, utan kommunalisering av hemsjukvården som tidigare föreslagits.

9. Omsorg och socialt stöd

Enligt Sveriges Kommuner och Landsting, (SKL), har antalet personer som har minst en insats enligt LSS (Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade)¹⁸ ökat med 2-3 procent per år under en lång följd av år. Den vanligaste insatsen, daglig verksamhet, är också den som ökat mest. Motsvarande trend finns även inom Tyresö kommun. Andelen beviljade insatser enligt LSS och SoL (Socialtjänstlagen) beräknas öka med 18 procent till år 2015. Ökningen är tydligast för personer som fått diagnoser inom autismspektrum eller annan neuropsykiatri. Även antalet unga med en kombination av olika psykiatriska diagnoser ökar.

Socialstyrelsen har riktat kritik mot att antalet personer på gruppboendena, inom LSS verksamhetsområde och socialpsykiatri (SoL), är för högt. Socialstyrelsens rekommendation är 3- 5 personer per gruppboende. I Tyresö bor upp till 6 personer per gruppboende. Ökade krav på färre personer per gruppboende kan på sikt komma att påverka utformningen av framtida gruppboenden och få kostnadsdrivande konsekvenser.

Den nya gymnasiesärskolereformen har börjat tillämpas hösten 2013. Den innebär ökad valfrihet för eleverna mellan skolor med olika inriktning, vilket även kan innebära ökade kostnader för internatboende och korttidstillsyn enligt LSS.

Antalet barn och unga som utreds inom Individ- och familjeomsorgen har ökat. Allt fler barn har även en komplex problematik vilket kräver utveckling av nya metoder och flexibla lösningar för att

¹⁸ LSS är en rättighetslag för personer med svåra handikapp. Lagen ersatte 1994 lagen om särskilda omsorger om psykiskt utvecklingsstörda m fl. och lagen om elevhem för vissa rörelsehindrade. LSS omfattar personer med utvecklingsstörning, personer med autism och autismliknande tillstånd, personer med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder, personer med varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder om dessa är stora och det finns behov av omfattande behov av stöd och service.

möta deras behov. Framför allt är det viktigt att öka och förbättra samverkan med landsting och skola för en helhetssyn av barn och unga.

Det stigande antalet anmälningar har föranlett en ökning av familjehemsplaceringar. Utifrån lagstiftningen som trädde i kraft 1 januari 2013 har skyddet för familjehemsplacerade barn stärkts och medför bland annat krav på tätare besök i familjehemmen samt krav på grund- och fortsättningsutbildning till familjehem.

Ungdomar och unga vuxna som aktualiseras inom socialtjänsten har i allt större utsträckning komplexa vårdbehov och lider av psykisk ohälsa. I Tyresö har andelen unga som har utvecklat eller riskerar att utveckla psykisk ohälsa ökat. Tidiga förebyggande insatser bedöms ha betydelse för att minska risken för att ett barn hamnar i utanförskap. Kostnaden för förebyggande åtgärder bedöms vara betydligt lägre än utanförskapets slutgiltiga pris. En individ som fastnar i utanförskap från 20 års ålder till pensionen bedöms kosta samhället mellan 10-15 miljoner kronor. Det är summan av alla välfärdskostnader (sjukvård, rehabilitering, omvårdnad, insatser från rättsväsendet, vårdinsatser etc.) plus produktionsförlusten under hela deras vuxna liv.¹⁹

10. Integration

Migrationsverket bedömer att situationen i omvärlden kommer att innebära att kapaciteten kring flyktmottagandet behöver öka såväl i Stockholms län som i övriga landet. Det är en utmaning att klara det åtagandet då tillgången på bostäder är liten samt att skolgång för papperslösa och gömda bidrar till en ökning av den elevgruppen, där ex. modersmål och studiehjälper påverkas.

Under 2013 utökades avtalet med Migrationsverket från tre till sju platser på årsbasis. Från 1 januari 2014 har Migrationsverket utökade möjligheter att anvisa ensamkommande till kommuner utan att det krävs särskilda skäl. Det kan innebära att Tyresö kommun blir anvisade fler ensamkommande än den överenskommelse som idag finns med Migrationsverket, eller att kommunen inte får de antal som man har räknat med. Samtidigt ändras ersättningsförordningen. För asylsökande ensamkommande har man fastslagit ett schablonbelopp, tidigare fick kommunen ersättning för faktiska kostnader. Om särskilda insatser krävs får kommunen själv bekosta det överstigande beloppet, med undantag för vård enligt LVU (Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga). Migrationsverket håller också på att ta fram en schablonersättning för ensamkommande barn och ungdomar som fått permanent uppehållstillstånd och asylsökande som placeras i familjehem under asyltiden. Vilket kommer innebära att inga extra kostnader kommer att ersättas. Vilket sammantaget kan komma att påverka mottagandet under de närmaste åren.

Regeringen gör bedömningen i budgetpropositionen att reformeringen av vuxenutbildningen är nödvändig då dess roll blivit bredare och viktigare. Inte minst genom att vuxenutbildningen under de senaste åren fått en allt viktigare plats i integrationen av nyanlända. Ett led i detta är SFI-utredningens betänkande från hösten 2013. Utredningen föreslår att SFI slås ihop och samordnas med ämnet

¹⁹ Nationalekonomerna Ingvar Nilsson och Anders Wadeskog har utvecklat beräkningar som uppskattar vad utanförskap kostar för enskilda kommuner, myndigheter och samhället i stort.

svenska som andraspråk på grundläggande nivå inom Komvux. Bedömningen är att de ger en ökad möjlighet att kombinera SFI med andra kurser inom Komvux. Samtidig betonas kravet på yrkes- och studievägledning. SFI-utredningen föreslår även att ett system med SFI-peng ska regleras i författning, finansieras av kommunen och att prövningen av om enskilda utbildningsanordnare ska få bedriva SFI ska ligga på en statlig myndighet.²⁰

11. Valfrihetssystem och ökad konkurrensutsättning

Konkurrensutsättning av offentlig verksamhet innebär ofta att privata företag får möjlighet att erbjuda tjänster som tidigare bara har erbjudits av den offentliga sektorn. Det kan även införas konkurrens inom den offentliga sektorn. På utbildningsområdet har det fria skolvalet medfört konkurrens mellan friskolor och kommunala skolor samt mellan kommunala skolor. Inom socialtjänsten ger privata utförare anbud på olika typer av ex. äldreboende, hemtjänst och familjerådgivning.

Det senaste förslaget är SFI-utredningen som föreslår att valfrihet införs på Komvux genom att ett nationellt valfrihetssystem för Komvux regleras i Skollagen. Ett valfrihetssystem som syftar till att åstadkomma ökad kvalitet och ett breddat utbud av utbildningar och därmed fler alternativ för eleverna genom att flera konkurrerande utbildningsanordnare etablerar sig.²¹

Regeringen vill öka invånarnas möjlighet till god insyn i vårdens och omsorgens kvalitet genom en etisk plattform för alla vård- och omsorgsgivare som får del av offentlig finansiering. Plattformen kommer att innehålla riktlinjer som alla vård- och omsorgsgivare som finansieras med offentliga medel bör följa. Målsättningen är att alla utförare, oavsett driftsform, ska kunna jämföras öppet avseende kvalitet, anställningsvillkor och ekonomi. Framtagandet av den etiska plattformen ska samordnas med den utredning som Regeringen avser att inleda kring ägarförhållanden hos privata företag inom välfärden. Ambitionen är att överenskommelsen ska finnas på plats under 2013. Denna utveckling ligger i linje med den ökade valfriheten. De etiska riktlinjerna kan komma att påverka avtal (förfrågningsunderlag och kravspecifikationer) samt överenskommelser med kommunala utförare.

I takt med ökad levnadsstandard ökar även kraven på samhällets välfärdstjänster. Detta ställer krav på flexibilitet och kompetens inom kommunen som helhet, bl.a. på att möjliggöra för alternativ som den enskilde kan värdera och, med eventuellt stöd, välja mellan. Den kommunalt bedrivna verksamheten måste anpassa verksamheten efter marknadsmässiga villkor. Ökad valfrihet innebär även ett ökat behov av uppföljning. Då det kan vara svårt för kommuner att var för sig följa upp alla aktörer med avtal, kan ett samarbete med andra kommuner ex. vad gäller uppföljning vara en möjlighet. Sammantaget är det viktigt att kommunen bedriver ett aktivt uppföljningsarbete avseende all verksamhet, oavsett om den bedrivs av en privat utförare eller i egen regi.

²⁰ (SOU 2013:76 sid 24)

²¹ (SOU 2013:76 sid 20)

Utredningen om en kommunallag för framtiden har bland annat i uppdrag att utreda förutsättningarna för att tydliggöra det kommunala ansvaret för ökad insyn i upphandlad verksamhet. I sitt delbetänkande föreslår utredningen att kommunernas uppföljningsansvar ska förtydligas i kommunallagen. Man konstaterar att verksamhet som tidigare utförts i kommunens egen regi i allt större omfattning lämnas över till privata utförare. Samtidigt visar utvärderingar en splittrad bild av hur bra kommunerna är på att följa upp verksamheten. Utredningen föreslår därför att fullmäktige i respektive kommun ska anta ett program med mål och riktlinjer för de kommunala angelägenheter som lämnas över till privata utförare. I programmet ska också anges hur fullmäktiges mål och riktlinjer samt övriga föreskrifter på området ska följas upp och hur allmänhetens insyn ska tillgodoses. Programmet ska enligt förslaget omprövas varje mandatperiod. Utredningen om en Kommunallag för framtiden har därefter genom tilläggsdirektiv fått i uppdrag att bland annat utreda om kommunallagen kan göras mer konkurrensneutral avseende uppföljning och kontroll mellan privata utförare och verksamhet som bedrivs i kommunens egen regi.²²

12. Digitalisering

I Sverige finns det i dag fler datorer än människor. Allt fler har tillgång till internet i sina hem, på arbetsplatsen eller i skolan. Genombrottet för mobilt internet har inneburit att användningen har fördubblats. Digitaliseringen skapar möjlighet att utföra tjänster på distans och ökad offentlig service för medborgare. Det ställer krav på nya lösningar där internet och mobila servicelösningar kan användas för offentligservice med ökad tillgänglighet som följd.

Organisering av framtidens e-förvaltning påbörjas inom myndighets Sverige för att anpassas till det digitaliserade samhället. En utmaning är bl.a. att skapa sammanhållen digital service till invånarna. För att nå framgångar med att skapa sammanhållen service till invånarna på ett kostnadseffektivt sätt behöver Tyresö samverka med regionens kommuner, landsting, statliga myndigheter och näringsliv. Administrativa gränserna behöver överbryggas så att tjänster som utgår från privatpersoners livssituation och företagens behov utvecklas, att det ska vara så enkelt som möjligt för så många som möjligt att utöva sina rättigheter och fullgöra sina skyldigheter samt ta del av förvaltningens service.

Den mobila trafiken till kommunens hemsida ökar snabbt, liksom antalet medborgare som anknyter till kommunen via sociala media. Under 2013 kom ungefär 1/3 av besöken till kommunens hemsida från mobila enheter. Det är en kraftig uppgång som väntas fortsätta accelerera i takt med att besökarna skaffar smarta telefoner och läsplattor och därmed ändrar sitt beteende på internet. En mobilanpassning är alltså synonymt med en anpassning till medborgarnas förändrade sätt att söka information.

Skolans nya styrdokument lyfter fram modern teknik som en rättighet för eleven, det förutsätts att alla i skolan får lära sig att använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande. Utmaningen är att skapa förutsättningar för att tekniken ska fungera, att sprida tillgången till moderna verktyg och inte minst att den pedagogiska utvecklingen blir en naturlig del av en satsning på IT i skolan. Den moderna tekniken ställer ökat krav på kommunens trådlösa uppkopplingar inom kommunens olika verksamheter, ex. skola och förskolan.

²² SOU 2013:53 Privata utförare – kontroll och insyn, avsnitt 5.1. / Dir. 2013:100

Bibliotekets verksamhet utvecklas mot mer digitalisering. Efterfrågan på e-böcker och andra nya medieformer ökar. Med dagens avtal är det svårt att kontrollera kostnaderna vilket har bidragit till att flera bibliotek i landet har slutat med e-böcker. Den samlade bedömningen är dock att utvecklingen mot ökad digitalisering kommer att fortsätta och därmed finns det risk för ökade kostnader för det nya bokformatet som följd.

Nationell eHälsa omfattar all användning av informations- och kommunikationsteknologi inom vård och omsorg. Exempel är elektroniska patientjournaler, elektroniska recept och webbportaler med hälsoinformation riktad till invånarna. Under 2013 ökades stimulansmedlen kraftigt till eHälsa. Motivet till stimulansmedlen är dels att digitaliseringen ses som en förutsättning för att klara den effektivisering som är nödvändig för att ekonomiskt klara framtidens ökade åtagande och att göra sektorn mer tillgänglig för invånaren. Landstingen har gjort gemensamma investeringar och satsningar på eHälsa. En stor utmaning är nu att dessa satsningar kommer kommunerna till del för att förbättra invånarnytan.

Svensk e-legitimation regleras av E-legitimationsnämnden som ansvarar för den nya infrastrukturen och regelverk för e-legitimation som har till uppgiften är att ”stödja och samordna elektronisk identifiering och signering i den offentliga förvaltningens e-tjänster”. En anpassning av kommunens tekniska lösningar som nyttjar e-legitimation för identifiering och underskrift av handlingar kommer krävas.

Genom öppen data kan marknaden bidra till att skapa digitala tjänster och på så sätt förbättra servicen till invånare. För att skapa förutsättningar för innovation, tillväxt och transparens måste kommunen i samverkan med regionens kommuner och KSL IT-forum arbeta med att underlätta för att publicera information i form av Öppna Data. Utmaningen blir att samordna publiceringen av data för att skapa en regional informationsmarknad, tillräckligt stor, för att vara intressant för marknaden.

Sammantaget bedöms omvärldens ökade krav på digitala lösningar och möjlighet till ex. självservice kommer att påverka kommunens IT-utveckling framöver. Redan i dag pågår en utveckling av olika e-tjänster men det finns en risk för att kommunens utveckling inte går tillräckligt snabbt jämfört med den ökade efterfrågan från omvärlden.